

ЕКОНОМІКА ЗНАНЬ, ІННОВАЦІЙНА ЕКОНОМІКА

УДК 351/354

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2022-55-5-12>

АДМІНІСТРУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПОНЕНТИ НАУКОВОЇ ТА ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

Кирилов Ю. Є.
Ігнатенко М. М.
Грановська В. Г.

Предметом дослідження є висвітлення суспільно-економічної значимості соціальної компоненти підготовки студентів та діяльності викладачів як конкурентоспроможних учасників ринку праці, навчально-освітнього простору, висококваліфікованого та патріотичного потенціалу української нації.

Метою роботи є виявлення нових можливостей для посилення соціальних складників підготовки й підвищення конкурентоспроможності майбутніх фахівців в аграрних університетах та їх реалізації засобами управління й адміністрування.

Методологічною основою статті стали історичний, монографічний, діалектичний, системно-структурного аналізу і синтезу, статистико-економічні методи.

Результати роботи. Визначено, що соціальні складові можуть і мають бути посилені у процесі фахової підготовки студентів (відповідальність за свої дії відносно майбутніх підлеглих, колег, партнерів, споживачів, бізнесу та екології довкілля; патріотизм; вихована та інтелігентна поведінка, емпатія до оточуючих; любов до природи як чинник конкурентоспроможної аграрної діяльності та ін.); виробничих та навчально-виробничих практик (дорадча, фахова й цифрова та ін. допомога сільським територіальним громадам, окремим людям, підприємствам); у розвитку студентського самоврядування; культурно-масової та суспільно-корисної роботи в університеті (участь у культурно-мистецьких та суспільних заходах різних рівнів організації й управління – гуртках, конкурсах, тренінгах, днях поля, круглих столах, олімпіадах, презентаціях тощо); в організації студентського дозвілля, харчування і спорту; у забезпеченні особистісного росту кожного викладача і студента; у вигляді волонтерської діяльності викладачів та студентів; у процесі взаємодії університету з органами місцевої та державної влади тощо. У сукупності, ці напрями можна охарактеризувати як соціальну відповідальність університетів та її управління й адміністрування.

Галузь застосування результатів. Результати статті можуть бути використані аграрними університетами, громадськими організаціями, студентами, аспірантами, викладачами; органами місцевого самоврядування та управління сільськими територіальними громадами.

Висновки. Отже, соціальні складники підготовки студентів аграрних університетів як майбутніх конкурентоспроможних фахівців на ринку праці має величезне значення. Нами визначено чітку періодизацію соціальної роботи у часі (до війни (з виокремленням часів пандемії), під час війни, після неї); за локаціями ведення (внутрішньоуніверситетські, зовнішнього середовища, комбіновані заходи); суб'єктами впливу, функціями, місією – серед студентів, для студентів, силами студентів; термінами здійснення – постійні, періодичні, разові заходи; відносно освітньо-навчального процесу та методів

здійснення – як частина навчальних програм, спеціальні у додатковий час, комбіновані та ін. В сучасних умовах, поряд з традиційними та усталеними соціальними заходами стратегічні пріоритети мають: адміністрування та забезпечення здорового харчування й фізичної культури та спорту для студентів; підтримки сільських громад студентами у т.ч. під час навчально-виробничих та комплексних виробничих і переддипломних практик. Також це розвиток на засадах соціальної відповідальності викладачів і студентів волонтерської діяльності. Нарешті, це постійна підтримка постійного особистісного росту, самоосвіти, самовдосконалення, вироблення активної громадянської позиції у т.ч. через участь в органах студентського та місцевого самоврядування.

Ключові слова: аграрні університети, соціальна компонента, підготовка, студенти, фахівці, конкурентоспроможність, харчування, спорт, особистісний ріст, волонтерська діяльність, соціальна відповідальність, управління, адміністрування.

ADMINISTRATION AND MANAGEMENT OF THE SOCIAL COMPONENT OF SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL ACTIVITIES IN AGRARIAN UNIVERSITIES

Kyrylov Yurii,
Ihnatenko Mykola,
Hranovska Viktoriia

The subject of the study is to highlight the socio-economic significance of the social component of student training and teachers' activities as competitive participants in the labor market, educational space, highly qualified and patriotic potential of the Ukrainian nation.

The purpose of the article is to identify new opportunities for strengthening the social components of training and increasing the competitiveness of future specialists in agricultural universities and their implementation by means of management and administration.

The methodological basis of the article is historical, monographic, dialectical, system-structural analysis and synthesis, statistical-economic methods.

Results of the article. It was determined that social components can and should be strengthened in the process of professional training of students (responsibility for one's actions in relation to future subordinates, colleagues, partners, consumers, business and environmental ecology; patriotism; educated and intelligent behavior, empathy for others; love for nature as factor of competitive agricultural activity, etc.); industrial and educational and industrial practices (advisory, professional and digital, etc. assistance to rural territorial communities, individuals, enterprises); in the development of student self-government; cultural-mass and socially useful work at the university (participation in cultural-artistic and social events at various levels of organization and management – clubs, competitions, trainings, field days, round tables, Olympiads, presentations, etc.); in the organization of student leisure, food and sports; in ensuring the personal growth of each teacher and student; in the form of volunteer activities of teachers and students; in the process of interaction of the university with local and state authorities, etc. Collectively, these directions can be characterized as the social responsibility of universities and their management and administration.

Field of application of results. The results of the article can be used by agricultural universities, public organizations, students, graduate students, teachers; bodies of local self-government and management of rural territorial communities.

Conclusions. Therefore, the social components of training students of agricultural universities as future competitive specialists in the labor market are of great importance. We have determined a clear periodization of social work in time (before the war (with the exception of the times of the pandemic), during the war, after it); by locations of conduct (intra-university, external environment, combined events); by subjects of influence, functions, mission - among students, for students, by the forces of students; terms of implementation - permanent, periodic, one-time measures; regarding the educational process and methods of implementation - as part of educational programs, special in additional time, combined, etc. In modern conditions, along with traditional and established social measures, strategic priorities include: administration and provision of healthy nutrition and physical culture and sports for students; support of rural communities by students, including during educational and industrial and complex industrial and pre-diploma practices. It is also development on the basis of social responsibility of teachers and students of volunteer activities. Finally, it is constant support for constant personal growth, self-education, self-improvement, development of an active civic position, including through participation in student and local self-government bodies.

Key words: agricultural universities, social component, training, students, specialists, competitiveness, nutrition, sports, personal growth, volunteering, social responsibility, management, administration.

JEL Classification: H52, I28, O15, O32

Постановка проблеми. Підготовка фахівців вищої кваліфікації, інноваційних та конкурентоспроможних на ринку аграрної праці, є основною місією аграрних університетів. Вони мають бути готовими вирішувати складні управлінські, виробничі та бізнесові завдання; сприяти розвитку сільських громад і територій; використовувати сучасні новітні технологічні й технічні та інші засоби для модернізації аграрного виробництва, підвищення його ефективності й продуктивності, збереження довкілля. Це спонукає до більших витрат часу на навчання студентів; поглиблення зв'язків з виробництвом, впровадження системи дуального навчання;

здійснення міжнародних обмінів та цифровізації навчально-освітньої діяльності загалом з метою економії часу і фінансових ресурсів.

Крім безумовних позитивних результатів, це значно зменшує увагу керівництва університетів, освітянської громадськості та студентства до соціальних аспектів навчально-освітньої діяльності, а саме умов життя, забезпечення здоровим харчуванням, можливостями для спорту й саморозвитку; відпочинку й змістовного дозвілля; суспільно-корисної праці на благо сільських громад й територій, участі в альтернативній діяльності, волонтерстві на добродійних засадах; розбудові студентського та місцевого самоврядування. Тому названі соціальні чинники та складники праці освітян і навчання студентів потребують всілякої підтримки в закладах вищої освіти (ЗВО) аграрного спрямування на рівні управління та адміністрування їх розвитку. Актуальність вирішення цього поставлених питань підтверджують Закон України «Про вищу освіту», концептуальні засади національної освітньої та аграрної політики, положення Болонської угоди

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Згідно національних освітніх стандартів, освітніх вимог передових країн Європи та світу, сучасний фахівець з вищою освітою повинен володіти не тільки необхідними професійними навичками й компетенціями, але й бути всебічно розвинутою, активною суспільною особистістю, з чіткою громадянською позицією, патріотом своєї країни. Крім цього, він має бути прихильником здорового способу життя, спорту, мати широкий світогляд, емоційний інтелект, що допоможе виконувати фахові завдання якомога краще. Тому всебічне дослідження соціальних аспектів навчання студентів й роботи викладачів, соціальної відповідальності ЗВО аграрного спрямування має велике теоретичне та практичне значення. Це тим більш переконливо, що на рівні аграрних університетів цій проблемі приділено не достатньо уваги. Наявні праці присвячені, переважно, фінансуванню ЗВО (Т. Боголіб, З. Варналій), ефективності міжнародних обмінів для підвищення ефективності навчально-освітнього процесу (Ю. Кирилов, М. Ігнатенко, В. Грановська), впровадженню цифровізації та інших інноваційних чинників навчання (В. Коцур, М. Ігнатенко, С. Захарін).

Мета статті – виявлення нових можливостей для посилення соціальних складників підготовки й підвищення конкурентоспроможності майбутніх фахівців в аграрних університетах та їх реалізації засобами управління й адміністрування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна аграрна освіта та навчання в аграрних університетах ґрунтується на принципах демократичного централізму, відкритості, послідовності, ступеневості, дуальності, інноваційності, розвитку студентського самоврядування, ініціативності викладачів і студентів. Вона передбачає всебічне заохочення зацікавленості у навчанні, формування активної громадянської позиції, гармонійний розвиток особистості й студентських колективів. З цією метою використовуються різні засоби та форми, досягнуто вражаючих результатів, але є й значні проблеми та вузькі місця. Вони пов'язані як з недавньою COVID-19, так і безпрецедентною за жорстокістю варварською війною, яку росія розв'язала і тривалий час веде проти України, загарбуючи наші території і масово вбиваючи людей, стираючи з лиця землі міста і села, університети, школи і лікарні.

Внаслідок 2-х річної пандемії аграрні університети, як і інші освітні заклади, змушені були перейти на навчання у форматі онлайн. Звичайно, це кардинально змінило порядок та ритм студентської життєдіяльності. Практично всі культурно-масові заходи було заборонено або скасовано, як і живе спілкування. Проте масові ізоляційні заходи, безперечно, дали позитивний результат у вигляді спаду пандемії та збереження життя людей [1, с. 118]. З іншої, сторони, значно прискорилися та набули поширення у форматі онлайн та віртуальній діяльності навчання, ділова активність, доступ до культурно-мистецьких цінностей, продажі й купівлі, фінансові операції. Багато з них виявилися дуже зручними, економічно доцільними й зберегли та активізують свої позиції.

Однак з кінця лютого 2022 р. Україна зіткнулася з жорстокою, людинобивною та руйнівною війною. В результаті сотні тисяч людей загинуло, мільйони людей стали емігрантами або внутрішньо переміщеними особами. На тимчасово окупованих територіях це призвело до переміщення освітніх установ, у т.ч. двох аграрних університетів – Херсонського й Таврійського (м. Мелітополь) та розміщення їх в інших освітніх закладах країни. Звичайно, це негативно позначилося на навчальному процесі, вже не тільки через прояви пандемії, але через інтенсивні російські обстріли, килимові бомбардування, руйнування енергетичної інфраструктури, житлових і громадських будівель, постійні багатогодинні повітряні тривоги. Через це мільйони людей, у т.ч. студенти залишаються без світла, води, тепла, зв'язку та доступу до мережі Інтернет.

Тому про соціальні аспекти студентської життєдіяльності, на наш погляд, доцільно писати у трьох періодах: 1 – до 24 лютого 2022 р.; 2 – з 24 лютого 2022 р. по теперішній час; 3 – прогнозований після війни з визначенням стратегічних планів та перспектив у соціальній площині. Звичайно, треба враховувати й об'єктивну реальність, прояви якої прискорила пандемія. Мова йде про те, що в інтернеті люди (студенти) довідуються або можуть довідатися про будь-які події і будь-де. Тут можна відвідати виставку або музей, оцінити архітектуру міст і столиць, не виходячи з кімнати, замилуватися прекрасною природою, почути лекцію чи поради відомих спікерів. Це роз'єднує людей і студентську молодь в їх числі.

З іншої сторони, соціальні віртуальні мережі й об'єднують студентів у спільноти за інтересами; забезпечують доступ до матеріальних, культурних та освітніх благ; дають змогу навчатися, робити покупки, отримувати адміністративні послуги, раціонально та красиво організувати побут і своє життя загалом. Тому ці обставини й тенденції треба брати до уваги й розвивати як певні стратегічні напрями у перспективі [2-5]. На нашу думку, гармонізація соціальних складових підготовки студентів має здійснюватися у відповідності до середовища і змісту їх проявів засобами індивідуальних та групових ініціатив, студентського самоврядування,

адміністрування та управління. При цьому соціальні компоненти імплементовані в навчально-освітній процес як окремі питання, компетенції чи змістовні складники окремих дисциплін, виробничих практик, бакалаврських і магістерських програм, аспірантських та докторських наукових досліджень.

Йдеться про формування моральних якостей, у т.ч. на засадах етики й естетики, ділового спілкування, вимог співпраці у колективах, керівництва нами тощо. Наступна сукупність соціальних складників проявляється у відносинах університетів з батьками, школами, де вчилися теперішні студенти. Вони несуть відповідальність за свої знання та поведінку, є прикладом для своїх земляків, для школи. Через інститут кураторів керівництво університетів таким чином може краще знати обставини своїх студентів, забезпечувати зворотні зв'язки з середовищем їх минулої й майбутньої життєдіяльності, адже у більшості випадків мова йде про сільські території. Взагалі куратори виконують значні соціальні функції у навчально-освітньому процесі. Будучи найбільш близькими до студентів, вони сприяють їх адаптації до університетських правил, вимог, порядків та життєдіяльності в цілому; проводять щотижневі кураторські години з невідкладних питань; є організаторами корисних зустрічей з цікавими та відомими людьми; суспільних заходів тощо.

Наступний аспект соціальної роботи з студентами забезпечують окремі підрозділи у позанавчальний час. Це факультети або центри культури і мистецтв, дозвілля, студентські клуби й будинки культури, художні колективи, гуртки і студії, газети, театр тощо. Також це спортивно-фізкультурні зали, кафедри, клуби. За бажанням кожен студент може проявити свої здібності, здобути нові, всіляко розвивати себе, брати участь в університетських, місцевих, регіональних та державних заходах. Така робота надзвичайно мотивує студентів, сприяє проявам творчої сторони їх особистостей, дозволяє відчувати себе відомими, цікавими і корисними людьми. Інколи навіть йдеться про зміну обраної професії на творчу. Вітчизняна та зарубіжна історія знає багато подібних прикладів, коли відомі артисти, письменники, гумористи, моделі починали свою кар'єру в студентській художній самодіяльності: Н. Яремчук, А. Євдокименко, В. Зінкевич та ін.

Справжньою школою життя, розвитку лідерських якостей є студентські профспілки, студентське самоврядування, вчені ради факультетів та університетів, де є студентські представництва за певними квотами. В останні роки можливою стала участь студентів у роботі експертних рад з акредитації спеціальностей та їх освітніх рівнів [6, с. 79]. Це дозволяє висловлювати свої вимоги до тих або інших явищ і процесів, відстоювати свої інтереси, формувати активну громадянську позицію, проявляти соціальну зрілість та відповідальність. Окремим напрямом соціальної діяльності є зустрічі з роботодавцями, представниками сільських громад, передових підприємств, державними й партійними діячами. Це допомагає не тільки визначити свої професійні пріоритети, але й сформуватися як активістам.

Історія свідчить, що студенти були й залишаються найбільш прогресивною частиною суспільства. Часто саме вони очолюють протестні рухи проти загарбників, корупційних і злочинних правлячих еліт, за справедливості і краще життя. Так, київські студенти захищали і віддали своє життя за Батьківщину на початку минулого століття. Вони ввійшли в історію України як Герої Крут. Завдяки протестам студентів пішов у відставку Уряд В. Фокіна у кінці 90-х років. Студенти всієї країни боролися за Україну й на початку XXI ст. – були на Майдані під час Помаранчевої революції та революції Гідності. На початку російської навали студенти Києва зі зброєю в руках, не маючи жодного досвіду, самовіддано стали на захист столиці і в наші дні. Це підводить до думки, що ядром соціальної роботи серед студентської молоді є виховання почуття патріотизму, любові до рідного краю і свого народу.

Це має відбуватися не якимись шаблонами гаслами й формальними заходами, а живими яскравими прикладами в університеті, сім'ї, громаді; особливо серед керівництва, моральних та духовних авторитетів нації; зверненням до витоків вітчизняної історії. Такими прикладами є національні й релігійні свята та обряди, як от День соборності, День державного прапора, День українського козацтва, Національний день вишиванки, День української хустки, День працівника сільського господарства, День учителя, День матері, Новий рік, Різдво, День Святого Миколая тощо. Також це Дні міст, студентські міжуніверситетські навчально-освітні та культурно мистецькі конкурси, олімпіади й інші заходи; університетські свята (День першокурсника, Зустрічі з випускниками, Новорічні бали тощо); туристичні поїздки до визначних місць свого регіону, країни і навіть за кордон. Це також об'єднує студентські та викладацькі колективи ЗВО на засадах демократичного централізму, спільності інтересів.

Але в соціальному забезпеченні майбутніх фахівців є складники, які напевне потребують адміністрування та управління зі сторони ректоратів та керівництва університетів. На нашу думку, це організація щоденного студентського харчування й щоденної спортивно-масової роботи. Якщо нормативи освітлення, тепла, наявності навчальних площ в розрахунку на одного студента суворо дотримуються і є ліцензійними вимогами, то названі два складники певним чином можуть бути пущені на самоплин. Що маєтсья на увазі? Попри наявність студентських їдалень та кафе, часто на поверхах та у вестибюлях навчальних корпусів, гуртожитків розміщуються автомати або невеликі кіоски чи навіть прилавки з чаєм, кавою, соками, іншими солодкими напоями та водою, перекусами та снеками у вигляді чіпсів, смажених пірижків, булочок, сухариків, солодоців.

Це пояснюється прагненням молоді зберегти час, відносно дешево поїсти, певною байдужістю до свого здоров'я, поки нічого не турбує. На самосвідомість і самоконтроль розраховувати досить складно [8, с. 206]. На жаль, у ЗВО не передбачені фізкультурні паузи між заняттями або у їх процесі, а викладання фізкультури у розкладі вкрай не достатньо. Як наслідок, студенти годинами проводять за ноутбуками, що теж погано впливає на зір, поставу, увагу тощо. Важливість названих проблем розуміється на державному рівні. Так, завдяки зусиллям О. Зеленської та команди фахівців розробляється та впроваджується програма здорового

харчування у школах країни. Звичайно, в університетах інші механізми фінансування та управління, контингент учнів, але було б позитивним поширення такої ініціативи й на університети.

Тому у цих випадках провідну роль має відігравати адміністрування. Його напрями повинні охоплювати всебічну популяризацію здорового способу життя; чітку регламентацію відкриття та роботи малих форм швидкого харчування, включаючи дотримання санітарно-гігієнічних норм, постійний перегляд асортименту їжі та напоїв, їх складу, якості та цін; забезпечення перекусів постановкою станцій (апаратів) свіжих соків, фруктів, овочів, салатів з них; перегляд меню та його здешевлення у їдальнях і кафе завдяки наявності власних виробництв, співпраці з аграрними підприємствами щодо цільових поставок, спонсорами та шефами. Щодо фізичної культури, то доцільно більш активно використовувати можливості спортзалів і кафедр фізкультури, розвивати сучасні види масового спорту, тренувань, здійснювати щоденні руханки або фізкультурні паузи для викладачів і студентів.

Тільки в такому випадку після 4-5 років і більше інтенсивного навчання аграрна сфера, суспільство загалом може отримати не тільки висококваліфікованих фахівців, але й фізично здорових та активних. Це не просто економічно вигідно, але і вкрай необхідно, бо не можна захищати, відбудовувати й будувати нову Україну із фізично слабкими, не досить здоровими та щасливими людьми [9, с. 165]. На цей висновок вказують опитування та дослідження, проведені ще в довоєнний період. Згідно них, у 2006 р. тільки 13% населення займалося спортом, 80% спортивних майданчиків для дорослих не відповідали вимогам, спортзалів та клубів в розрахунку на 10000 осіб було в 3-4 разів менше, ніж у розвинутих країнах, а в бюджеті на розвиток спорту виділялося лише 0,5% його обсягу.

Тоді навіть було прийнято Постанову Кабінету Міністрів України для виправлення ситуації. У 2019 р. ситуація дещо поліпшилася – вже 14,7% людей займалися спортом, але за тривалістю життя населення Україна посідала все ще 93 місце серед 169 країн, які досліджувались. У коментарях знову зазначалося, що люди ведуть малорухливий спосіб життя, спорт не достатньо популяризується, а його матеріально-технічна база є недостатньою. У «Всесвітньому звіті щастя 2021 р.» Україна посіла 110 місце у рейтингу щасливості країн, між Алжиром та Іраком. Сусідні Польща та Румунія мали, відповідно, 44 й 46 місця. Цілком очевидно, що війна могла тільки поглибити ці тенденції через постійні стреси та страх смерті, скорочення доходів, переміщення в інші регіони, відсутність власного житла й нормальних комунально-побутових умов.

У вересні 2021 р. вже Офіс Президента України зазначав, що спортом займаються лише 27% людей. Тоді ж було прийнято державну програму «Здорова Україна». Нею передбачено будівництво «активних парків з спортивними локаціями, інклюзивних спортмайданчиків та маршрутів здоров'я. Популяризувати їх були готові відомі спортсмени, відомі люди і навіть сам Президент.

З цією метою для реабілітації викладачів і студентів, відновлення та підтримки їх здоров'я доцільно було б обладнати стаціонарні медичні профілакторії, пункти психологічної допомоги, кімнати соляної та кольорової терапії, інгаляторії. Також виходом було б будівництво відкритих майданчиків з вуличними тренажерами. Ними могли б скористатися й жителі навколишніх будинків та вулиць. Позитивний досвід у цьому відношенні накопичили Китай, Австралія, Іспанія та інші країни. Так, у провінції Малага (Іспанія) після встановлення 400 таких майданчиків ними протягом тижня користується понад 50 тис. осіб. Це становить 10% жителів цього регіону.

Звичайно, це може звучати навіть фантастично у країні, де через масовані ракетні удари, килимові бомбардування й атаки дронів цілі міста-мільйонери за кількістю жителів залишаються без світла, води й тепла, будь-які цивільні об'єкти можуть бути миттєво знищені разом з людьми, а урядові організації та місцева влада намагається встановити елементарні пункти обігріву, підзарядки гаджетів, питної води [10-12]. Проте це жодним чином не має виправдовувати можливе згорання спортивно-масової та соціальної роботи в університетах за цими найбільш проблемними напрямками.

Навпаки, патріотичні почуття та соціальна відповідальність спонукала до розвитку нового виду соціальної роботи серед студентів і викладачів – волонтерської та спонсорської діяльності. Якщо у довоєнний період вона була представлена шефською допомогою дитячим будинкам, школам-інтернатам, звичайним школам (у т.ч. і з метою професійної орієнтації), виробництву, то у військовий час це значна робота для підтримки збройних сил України, цивільного населення, власне студентів та викладачів, які опинилися у складних умовах на тимчасово окупованих територіях або у зоні військових дій. Це збір коштів та речей; формування продуктових наборів, купівля спорядження захисникам; їх моральна підтримка вдячними листами, флешмобами тощо. Таким чином, дисципліна «Соціальна відповідальність» знаходить практичне втілення.

Крім цього, на студентів та викладачів, наприклад, Херсонського державного аграрно-економічного університету чекає участь у відбудові пошкоджених навчальних і лабораторних корпусів та гуртожитків, інших приміщень. Також йдеться про відновлення високовартісного обладнання, яке було вкрадене та вивезене окупаційною владою і військами. Масштаби шкоди настільки значні, що знадобляться звернення не тільки до регіональних та державних бюджетних джерел, але й до міжнародних партнерів, у т.ч. й на засадах студентських молодіжних комунікацій. Приклади такої співпраці уже є. Так, це відновлення середньої школи ім. Ф. Алієвої Республікою Азербайджан у м. Ірпінь під Києвом.

Звичайно, до завдань чи функцій викладачів, ректоратів входять відзнаки та заохочення найбільш активних учасників відновлення, подяки їм. Всілякої підтримки заслуговує й співпраця аграрних університетів з територіальними сільськими громадами [13]. Оскільки вільний час, транспорт для цього не завжди можна виділити, то ж доцільно включити таку соціальну діяльність як окремий розділ навчально-виробничих чи комплексних

переддипломних практик. Можливо, у їх форматі доцільно сформувати студентські групи або десанти з представників різного фаху. Одні б з них могли брати участь у підвищенні цифрової грамотності сільського населення, керівництва громад та фахівців, у т.ч. проводити відповідні тренінги, консультації, надавати допомогу у роботі з цифровими фінансовими інструментами; інші – здійснювати маркетинговий аналіз аграрних ринків, пропонувати нові канали збуту готової продукції, формувати кооперативний та інтеграційний рух.

Також старшокурсники мають потенціал для облаштування автоматизованого робочого місця (АРМ) бухгалтера та цифровізації роботи бухгалтерії загалом; дорадництва у різних галузях та видах аграрного виробництва; для розвитку його диверсифікації та альтернативних видів, як от відновлювальної енергетики, сільського зеленого туризму, декоративно-прикладного та ужиткового мистецтва; для аналізу ринків збуту тощо. Це може бути допомога сільським громадам в оптимізації документообігу та створенні масивів і банків даних; у плануванні та прогнозуванні діяльності, розробці бюджетів розвитку, визначення його стратегічних пріоритетів.

Висновки. Отже, соціальні складники підготовки студентів аграрних університетів як майбутніх конкурентоспроможних фахівців на ринку праці має величезне значення. Нами визначено чітку періодизацію соціальної роботи у часі (до війни (з виокремленням часів пандемії), під час війни, після неї); за локаціями ведення (внутрішньоуніверситетські, зовнішнього середовища, комбіновані заходи); суб'єктами впливу, функціями, місією – серед студентів, для студентів, силами студентів; термінами здійснення – постійні, періодичні, разові заходи; відносно освітньо-навчального процесу та методів здійснення – як частина навчальних програм, спеціальні у додатковий час, комбіновані та ін.

В сучасних умовах, поряд з традиційними та усталеними соціальними заходами стратегічні пріоритети мають: адміністрування та забезпечення здорового харчування й фізичної культури та спорту для студентів; підтримки сільських громад студентами у т.ч. під час навчально-виробничих та комплексних виробничих і переддипломних практик. Також це розвиток на засадах соціальної відповідальності викладачів і студентів волонтерської діяльності. Нарешті, це постійна підтримка постійного особистісного росту, самоосвіти, самовдосконалення, вироблення активної громадянської позиції у т.ч. через участь в органах студентського та місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Вітренко Ю. М. Державне фінансування закладів вищої освіти України як суб'єктів сучасної ринкової економіки. *Фінанси України*. 2019. № 10. С. 102-123.
2. Єрмаков О. Ю., Ігнатенко М. М. Фінансово-інвестиційне забезпечення виробничих інновацій та соціальної відповідальності аграрних підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. № 18. 2015. С. 7-10.
3. Коцур В. В., Ігнатенко М. М. Стратегічні напрями використання криптовалюти як новітніх фінансових інструментів. *Економічний вісник університету*, Вип. 53, 2022. С. 7-13.
4. Луценко Т. А. Міжнародний досвід державного регулювання науки та інноваційної діяльності. *Теорія та практика державного управління*. 2015. Вип. 2. С. 311-316.
5. Ігнатенко М. М. Теоретичні засади та практичні напрями формування корпоративної соціальної відповідальності аграрних і харчових підприємств. *Економіка АПК*. 2015. № 1. С. 78-83.
6. Мармуль Л. О., Жучинський О. Ю. Напрями підвищення ефективності розвитку підприємств соціальної інфраструктури у сільських громадах в умовах децентралізації. *Економічний вісник університету*, Вип. 53, 2022. С. 75-82.
7. Назименко О. В. Міжнародно-правові стандарти регулювання трудових відносин у сфері наукової, дослідницької та викладацької діяльності. *Право.ua*. 2016. № 1. С. 132-138.
8. Романюк І. А. Вплив конкурентної боротьби на управління маркетинговою діяльністю сучасних підприємств. *Молодь і сільськогосподарська техніка у XXI сторіччі: 36. матер. XVI-ї Міжнар. форум молоді*. Харків: ХНТУСГ. 2020. С. 206.
9. Ігнатенко М. М. Становлення стратегічного управління соціальною відповідальністю суб'єктів господарювання аграрної сфери економіки. *Вісник Сумського національного аграрного університету: наук. жур.* Серія «Економіка і менеджмент». Вип. 12(66). Суми: СНАУ. 2015. С. 163-168.
10. Котикова О. І., Скоря Л. Р. Наукова діяльність України у європейському вимірі. *Ефективна економіка*. 2018. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6159>
11. Кирилов Ю. Є., Ігнатенко М. М., Грановська В. Г. Соціально-економічні чинники академічної мобільності у формуванні конкурентоспроможності представників науково-освітньої спільноти. *Економіка АПК*. 2021. № 12. С. 73-80.
12. Котикова О. І. Фінансування системи освіти в Україні: стан та тенденції. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2012. Вип. 4 (68). С. 18-25.
13. Ihnatenko M., Antoshkin V., Krukowska O., Malyshko V., Marmul L. Social Investments as the Highest Manifestation of Implementation of Social Responsibility of the Agribusiness Companies. *International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE)*, Volume-8 Issue-3, September 2019. P. 7124-7132.

References

1. Vitrenko, Yu. M. (2019). *Derzhavne finansuvannya zakladiv vyshchoyi osvity Ukrayiny yak sub'yektiv suchasnoyi rynkovoyi ekonomiky* [State financing of higher education institutions of Ukraine as subjects of the modern market economy]. *Finansy Ukrayiny*, 10, 102-123.

2. Yermakov, O. Yu., Ihnatenko M. M. (2015). *Finansovo-investytsiynе zabezpechennya vyrobnychykh innovatsiy ta sotsial'noyi vidpovidal'nosti ahrarnykh pidpryyemstv* [Financial and investment support for production innovations and social responsibility of agricultural enterprises]. *Investytsiyni : praktyka ta dosvid*, 18, 7-10.
3. Kotsur, V. V., Ihnatenko, M. M. (2022). *Stratehichni napryamy vykorystannya kryptovalyut yak novitnykh finansovykh instrumentiv* [Strategic directions of using cryptocurrencies as the latest financial instruments]. *Ekonomichnyy visnyk universytetu*, 53, 7-13.
4. Lutsenko, T. A. (2015). *Mizhnarodnyy dosvid derzhavnoho rehulyuvannya nauky ta innovatsiynoyi diyal'nosti* [International experience of state regulation of science and innovative activity]. *Teoriya ta praktyka derzhavnoho upravlinnya*, 2, 311-316.
5. Ihnatenko, M. M. (2015). *Teoretychni zasady ta praktychni napryamy formuvannya korporativnoyi sotsial'noyi vidpovidal'nosti ahrarnykh i kharchovykh pidpryyemstv* [Theoretical principles and practical directions of formation of corporate social responsibility of agricultural and food enterprises]. *Ekonomika APK*, 1, 78-83.
6. Marmul', L. O., Zhuchyns'kyi, O. Yu. (2022). *Napryamy pidvyshchennya efektyvnosti rozvytku pidpryyemstv sotsial'noyi infrastruktury u sil's'kykh hromadakh v umovakh detsentralizatsiyi* [Directions for improving the efficiency of the development of social infrastructure enterprises in rural communities in conditions of decentralization]. *Ekonomichnyy visnyk universytetu*, 53, 75-82.
7. Nazymenko, O. V. (2016). *Mizhnarodno-pravovi standarty rehulyuvannya trudovykh vidnosyn u sferi naukovoї, doslidnyts'koyi ta vykladats'koyi diyal'nosti* [International legal standards for the regulation of labor relations in the field of scientific, research and teaching activities]. *Pravo.ua*, 1, 132-138.
8. Romaniuk, I. A. (2020). *Vplyv konkurentnoyi borot'by na upravlinnya marketynhovoyu diyal'nistyu suchasnykh pidpryyemstv* [The influence of competition on the management of marketing activities of modern enterprises]. *Molod' i sil's'kohospodars'ka tekhnika u KHKHI storichchi: Zb. mater. KHVI-y Mizhnar. forum molodi. Kharkiv: KHNTUSH*, 206.
9. Ihnatenko, M. M. (2015). *Stanovlennya stratehichnoho upravlinnya sotsial'noyu vidpovidal'nistyu sub'yektiv hospodaryuvannya ahrarnoyi sfery ekonomiky* [Formation of strategic management of social responsibility of economic entities in the agrarian sphere of economy]. *Visnyk Sums'koho natsional'nogo ahrarnoho universytetu. Seriya «Ekonomika i menedzhment»*, 12(66), 163-168.
10. Kotykova, O. I., Skora, L. R. (2018). *Naukova diyal'nist' Ukrainy u yevropeys'komu vymiri* [Scientific activity of Ukraine in the European dimension]. *Efektyvna ekonomika*, 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6159>
11. Kyrylov, Yu. Ye., Ihnatenko, M. M., Hranovs'ka, V. H. (2021). *Sotsial'no-ekonomichni chynnyky akademichnoyi mobil'nosti u formuvanni konkurentospromozhnosti predstavnykiv naukovo-osvitn'oyi spil'noty* [Socio-economic factors of academic mobility in the formation of competitiveness of representatives of the scientific and educational community]. *Ekonomika APK*, 12, 73-80.
12. Kotykova, O. I. (2012). *Finansuvannya systemy osvity v Ukraini: stan ta tendentsiyi* [Funding of the education system in Ukraine: state and trends]. *Visnyk ahrarnoyi nauky Prychornomor'ya*, 4 (68), 18-25.
13. Ihnatenko, M., Antoshkin, V., Krukovska, O., Malysheko, V., Marmul', L. (2019). *Social Investments as the Highest Manifestation of Implementation of Social Responsibility of the Agribusiness Companies*. *International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE)*, 8, 3, 7124-7132.

ДАНІ ПРО АВТОРІВ

Кирилов Юрій Євгенович, доктор економічних наук, професор, в.о. ректора
Херсонський державний аграрно-економічний університет
просп. Університетський, 5/2, м. Кропивницький, 25031, Україна
e-mail: kirilov_ye@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5061-2644>

Ігнатенко Микола Миколайович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, 08401, Україна
e-mail: professorignatenko@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5713-7951>

Грановська Вікторія Григорівна, доктор економічних наук, професор, перший проректор, проректор з науково-педагогічної роботи
Херсонський державний аграрно-економічний університет
просп. Університетський, 5/2, м. Кропивницький, 25031, Україна
e-mail: vgranovska@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0348-9692>

DATA ABOUT THE AUTHORS

Kyrylov Yurii, Doctor of Economics, Professor, Acting rector
Kherson State Agrarian and Economic University
ave. Universitetskyi, 5/2, Kropyvnytskyi, 25031, Ukraine

e-mail: kirilov_je@ukr.net

Ihnatenko Mykola, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Economics

Hryhoriy Skovoroda University in Pereyaslav

Str. Sukhomlinskoho, 30, Pereyaslav, 08401, Ukraine

e-mail: professorignatenko@ukr.net

Hranovska Viktoriia, Doctor of Economics, Professor, first vice-rector, vice-rector for scientific and pedagogical work

Kherson State Agrarian and Economic University

ave. Universitetskyi, 5/2, Kropyvnytskyi, 25031, Ukraine

e-mail: vgranovska@ukr.net

УДК 658:631.15

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2022-55-12-17>

ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАСАДАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА РЕІНЖІНІРИНГУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ

Леваєва Л. Ю.
Красножон А. С.
Захарін І. С.

Предметом дослідження є удосконалення стратегій розвитку аграрних підприємств та управління ними з допомогою інновацій – цифровізації та реінжинірингу.

Метою статті є обґрунтування програмування та реінжинірингу бізнес-процесів як основи інноваційного забезпечення стратегій розвитку аграрних підприємств в умовах цифрової економіки.

Методологічною основою статті є методи й підходи економічної, інституціональної та теорії стійкого розвитку. Зокрема, використано історичний, монографічний, економічних порівнянь, статистико-економічні, системно-структурного аналізу і синтезу.

Результати статті. Було визначено концепції програмування бізнес-процесів, необхідність реінжинірингу, процесного підходу й контролінгу та їх переваги для стратегій розвитку аграрних підприємств як інноваційних інструментів організації та управління.

Галузь застосування результатів. Висновки статті можуть бути використані в аграрних та ІТ підприємствах, закладах вищої освіти, науково-дослідних установах, дорадчих організаціях.

Висновки. Діяльність аграрних підприємств супроводжується певними труднощами при оцінці ефективності їх функціонування та управління. Це пояснюється наявністю бізнесових та виробничих процесів з ризиками або/та потенційно невизначеними побічними ефектами. Розуміння та аналіз цих ризиків і невизначеностей є особливо важливим в ефективній управлінській діяльності, обґрунтуванні стратегій їх подальшого перспективного розвитку. Цьому сприятимуть засоби автоматизації та програмного забезпечення систем управління стратегіями розвитку аграрних підприємств з використанням процесного підходу (контролінгу), реструктуризації та реінжинірингу; використання програмних описів на основі їх моделювання, шаблонів, маршрутизації господарських операцій, їх оптимізації.

Ключові слова: підприємства, аграрні, інновації, виробничі та бізнесові процеси, цифровізація, автоматизація, програмування, реінжиніринг, процесний підхід, контролінг, розвиток, стратегії, управління.

INNOVATIVE PROVISION OF DEVELOPMENT STRATEGIES OF AGRICULTURAL ENTERPRISES BASED ON DIGITALIZATION AND REENGINEERING OF BUSINESS PROCESSES

Levaieva Liudmyla,
Krasnozhon Anastasiya,
Zakharin Ivan

The subject of the study is the improvement of strategies for the development of agricultural enterprises and their management with the help of innovations - digitalization and reengineering.

The purpose of the article is to substantiate the programming and reengineering of business processes as a basis for innovative support of strategies for the development of agrarian enterprises in the conditions of the digital economy.

The methodological basis of the article is the methods and approaches of economic, institutional and theory of sustainable development. In particular, historical, monographic, economic comparisons, statistical-economic, systemic-structural analysis and synthesis were used.

Results of the article. The concepts of programming business processes, the need for reengineering, process approach and controlling and their advantages for the development strategies of agricultural enterprises as innovative tools of organization and management were defined.

Field of application of results. The conclusions of the article can be used in agricultural and IT enterprises, institutions of higher education, research institutions, consulting organizations.